Oros László:

IRODALMUNK EMLÉKEI

A felsőszeli **Bibliotheca Pro Patria** könyvtár rövid története

A könyvek általában új ismeretekkel és értékekkel bővítik az érdeklődő emberi elmét. Lehet az regény, hely- és kultúrtörténet vagy akár valamelyik múzeumunk anyagának bemutatása. Ilyen kiadvány jelent meg a közelmúltban is, ahol egy nem mindennapi magán könyvtár, illetve gyűjtemény történetét ismerheti meg az olvasó.

Ez a könyvtár Felsőszeliben (Horné Saliby), Galántától mintegy tíz kilométerre található. A neve pedig **Bibliotheca Pro Patria.**

A gyűjtemény alapítója, tulajdonosa, illetve a fenti kötet szerzője – **Oros László** – így vall a könyvtár történetéről:

„A gyűjtemény alapításának gondolata **1977** nyarán fogant – tehát közel 40 évvel ezelőtt –, abban az időben, amikor **Dobos László** író és **Fónod Zoltán** szerkesztő járt nálunk.

Dobos akkor dedikálta az *„Egy szál ingben”* című könyvét… és bevallom: ez volt az egyetlen olyan könyvem, amely a szlovákiai magyar irodalmat képviselte.

Tulajdonképpen az ő biztatására fogadtam meg magamban, hogy gyűjteni, tanulmányozni és rendszerezni fogom az itt megjelent műveket. Meg aztán az is sokat nyomott a latban, hogy abban az időben, mint hivatásos katona, Csehországban éltem. Itt magyar szót nem lehetett hallani, magyar könyvet is csak Prágában árultak.

Tehát keresni és vásárolni kezdtem ezeket a műveket – megjegyzem: akkor még valóban reális áron! 1985 végéig több száz ilyen könyvet sikerült beszereznem. Elolvasásuk után viszont a szerzőik is érdekelni kezdtek. Szerettem volna megismerni úgy az életüket, mint az irodalmi tevékenységüket. Abban az időben azonban alig volt olyan lexikon, ahol a csehszlovákiai magyar írókat, vagy egyáltalán az irodalmunkat tárgyalták volna.

Így hát levéliráshoz fogtam: aláírt fényképet és kéziratot kértem az íróktól.

És bizony – ma már szinte hihetetlennek tűnik – sorban jöttek a levelek, fényképek, kéziratok és a biztatások: csak folytassam a gyűjtést! Elsőként Csontos Vilmos válaszolt, majd Ozsvald Árpád, Dénes György, Rácz Olivér, Turczel Lajos és a többiek is. Gondolom, hogy ezek a nevek Önök előtt sem ismeretlenek…

Néhányan ugyan meglepődtek a kérésemen, de senki sem utasított vissza.

Nos, lassan így alakult ki a kézirattár, majd a könyvtár.

*

Most pedig röviden arról, hogy mit is tartalmaz ez a gyűjtemény?

Elsősorban az **1918**-tól napjainkig megjelent könyveinket, az írókkal folytatott levelezést, korabeli dokumentumokat, kisnyomtatványokat és plakátokat, valamint a hozzáférhető folyóiratokat. Illetve még valamit: azokat a régi iratokat, amelyek antikváriumokból vagy hagyatékokból kerültek hozzám.

Mindezt aztán hangulatosan kiegészítik a falakon elhelyezett történelmi témájú reprodukciók – főleg a szabadságharcról –, valamint festmények, korabeli fegyverek és dísztárgyak.

Ami a könyveket illeti, jelenleg több mint **hétezer** kötet található a polcokon, amelyek nagy része a szerző ajánlásával van ellátva! Itt sorakoznak úgy az első nemzedékbeli íróink (mint például Mécs László, Győry Dezső, Fábry Zoltán, Forbáth Imre, Egri Viktor), vagy a később induló Duba Gyula, Dénes György, Cselényi László, Mács József dedikált kötetei. De a fiatalabb íróink munkái sem hiányoznak... Akárcsak a jeles magyarországi szerzők, például Faludy György, Mészöly Miklós, Esterházy Péter, vagy Csoóri Sándor nekem ajánlott könyvei...

A könyvtár további részét pedig az itt megjelent irodalmi lapjaink, elsősorban a **Fáklya** (1951–1956) és a **Hét** (1956 - l995) bekötött évfolyamai, valamint a ma is megjelenő **Irodalmi Szemle** (1958-), **Kalligram** (1992-), **Szőrös Kő** (1996-) és az **Opus** számai képezik. Ezek mellett igyekszem még összegyűjteni a vidékünk regionális lapjait és helytörténeti kiadványait is, amelyek a rendszerváltás után igencsak megszaporodtak! Persze, ez nem baj… csak a hozzáférhetőségük lett nehezebb.

Végül, itt vannak a komáromi Jókai Színház és a kassai Thália Színház műsorfüzetei, plakátjai, képzőművészeink kiállítási katalógusai, illetve azok a múzeumi kiadványok, amelyek a felvidéki magyarság életével és történetével foglalkoznak... Ha már a művészeket említettem, akkor örömmel teszem hozzá azt is, hogy a legtöbb anyagom éppen a párkányi régióból származik. Több alkotásom van például **Lábik János** barátomtól, vagy a párkányi származású **Simonyi Lajostól** és **Barta Gyulától.**

Egyébként, a gyűjteménnyel kapcsolatban azt is elmondhatom, hogy ez a könyvtár hasonló jellegű, mint a somorjai **Bibliotheca Hungarica**. Persze, egy lényeges különbség azért mégis van, hisz Somorján minden tevékenység intézményes keretek között, fizetett munkatársakkal, állami és egyéb támogatással történik. Más viszont a magángyűjtemények helyzete. Ezekről már kevesebben tudnak, hisz tulajdonosaik saját erejükből, legtöbbször anyagi támogatás nélkül, csendben és háttérben maradva tevékenykednek. A lelkesedésük és a hitük viszont óriási, hogy a gyűjteményükben található anyag értékéről ne is beszéljünk! És ez érvényes a könyvtáram anyagára is.

A továbbiakban hát ezekről az értékekről – legyenek azok könyvek vagy iratok – szeretnék szólni.

A könyvek közül ilyen például **Molnár Ferenc: Andor** című könyve, amit az egyik budapesti antikváriumban kínáltak fel. Első kiadású (1918), dedikált példányról van szó! És az ajánlás sem akárkinek, hanem Molnár Ferenc első felesége apjának, Vészi Józsefnek szól.

Erről a bejegyzésről talán még annyit, hogy Molnár Ferenc és Vészi Margit házassága rövid életű volt. Egy lányuk született – Molnár Márta –, aki később Sárközi György íróhoz ment feleségül… és fiuk, Sárközi Mátyás szintén író lett. Ő Londonban él és minden évben eljön a budapesti könyvhétre… A legutóbb is ott találkoztam vele és amikor megmutattam neki ezt a könyvet, igencsak elcsodálkozott, hogy miképpen került hozzám ez az értékes, egyedi darab… Azt persze nem árultam el neki, hogy a könyvet egy órával előtte az antikváriumban vettem.

Az egykori felvidékiek közül viszont büszke vagyok **Mécs László:** *Forgószínpad* című kötetére, amelyet Kodolányi Jánosnak dedikált, vagy **Jarnó József** Prometheus című könyvé-

re, amely Kassán jelent meg és a szerző Vámbéry Ármin fiának, Vámbéry Rusztemnek ajánlotta… És így sorolhatnám a többit is, amikor az egyik író a másiknak, vagy valamilyen ismert személynek dedikálta a művét.

A kortárs szerzőket – akik már nekem ajánlották a könyveiket –, nem akarom felsorolni, hisz talán nincs is olyan szlovákiai magyar író, akitől ne lenne legalább egy dedikált könyv, levél vagy lap a gyűjteményben. Itt azért hozzátenném, hogy arról a fogalomról: ki is tulajdonképpen a *„szlovákiai magyar író”*, illetve van-e egyáltalán *„szlovákiai magyar irodalom*”, igencsak megoszlanak a vélemények. De most ezt se részletezzük.

Visszatérve azonban a könyvtárhoz, talán még annyit, hogy az állomány legrégebbi darabja az a katolikus imádságos könyv, amely 1798-ban jelent meg Pesten. Érdekessége pedig az, hogy ez a példány *Szabó Magda* ismert írónő hagyatékából származik…

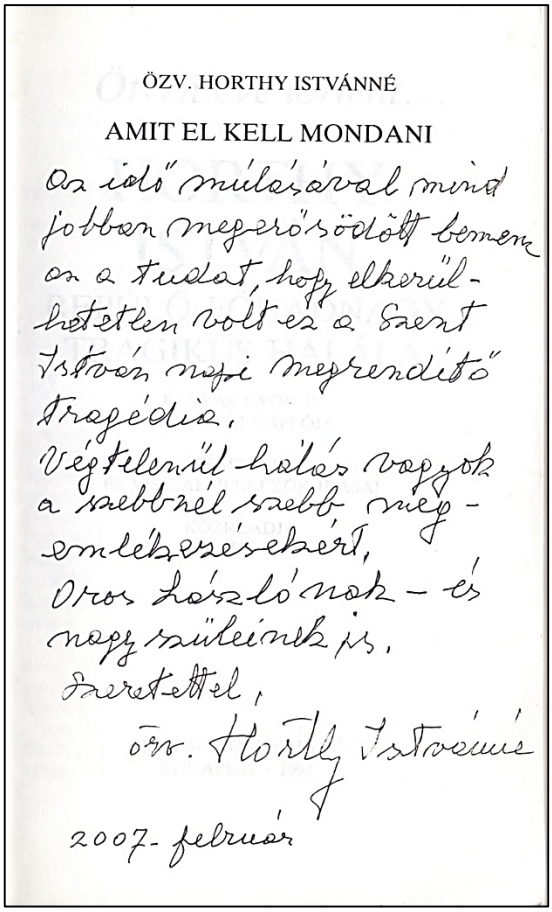
ÖZV. HORTHY ISTVÁNNÉ

AMIT EL KELL MONDANI

Az idő múlásával mind
jobban megerősödött bennem
az a tudat, hogy elkerülhetetlen volt ez a Szent
István napi megrendítő
tragédia.
Végtelenül hálás vagyok
a szebbnél szebb meg-
emlékezésekért,
Oros Lászlónak – és
nagy szüleimnek is.
Szeretettel,
özv. Horthy Istvánné

2007. február

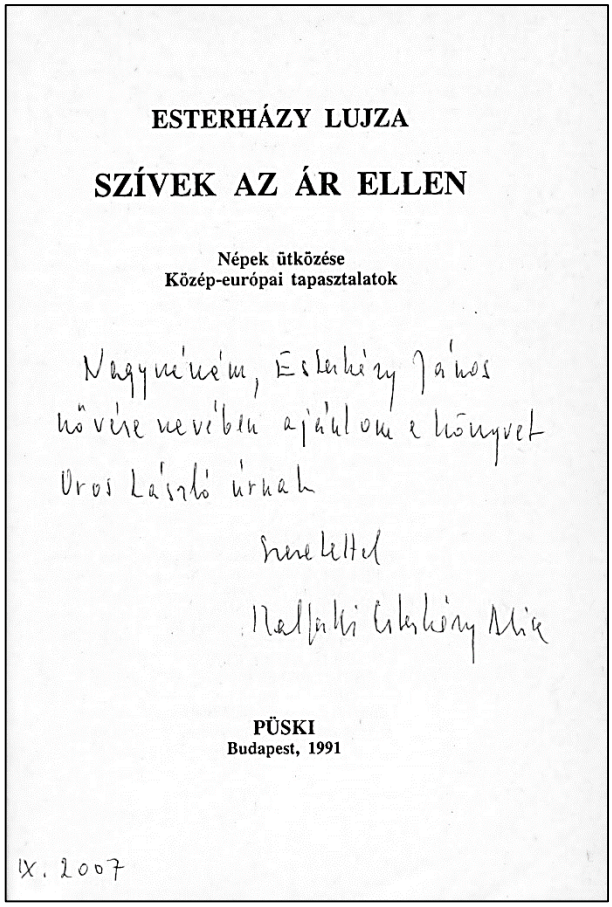
ESTERHÁZY LUJZA

SZÍVEK AZ ÁR ELLEN

Népek ütközése
Közép-európai tapasztalatok

Nagynéném, Esterházy János
húgának nevében ajánlom e könyvet
Oros László úrnak
szeretettel
Malfatti Esterházy Alice

PÜSKI
Budapest, 1991

IX. 2007

Van azonban a gyűjteményben néhány olyan személyiség is – ezek ma már történelmi nevek –, akikkel bizony megtiszteltetés volt a levélváltás! Ide tartozik például ***Habsburg Ottó*** (1912–2011), az utolsó magyar király, IV. Károly fia, akivel közel húsz levelet váltottam, vagy ***özv. Horthy Istvánné***, szül. gróf Edelsheim Gyulai Ilona (1918–2013), Horthy István, egykori kormányzóhelyettes felesége, illetve a felvidéki mártír, gróf Esterházy János lánya, ***Malfatti Esterházy Alice.***

Természetesen, a dedikált könyveik is megvannak a könyvtáramban…

Ami pedig a régi iratokat illeti, a legbecsesebb darabok a budapesti antikváriumokból kerültek hozzám. Ezek általában a vallás- és közoktatási miniszterek által aláírt kinevezési okmányok. Például *báró Eötvös József* (1813–1871), *Treffort Ágoston* (1817–1888), *báró*

Wlassics Gyula (1852–1937), *Teleki Pál* (1879–1941) vagy *Hóman Bálint* (1885–1951) egykori miniszterek aláírásával.

De onnan került hozzám *Arany János* (1817–1882), a legjelentősebb magyar epikus költő levele is, amelyet ugyan a Magyar Tudományos Akadémia egyik fogalmazója vetett papírra, de Arany János, mint az akadémia főtitkára írta alá 1873-ban.

Sőt, ott vettem a deáki születésű *Serédi Jusztinián* (1884–1945) bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek két levelét vagy a legnagyobb magyar, gróf Széchenyi István elsőszülött fiának, *Széchenyi Béla gróf* (1837–1918) levelét, amelyet Darányi Ignácnak írt 1910-ben. A levél azért is érdekes, mert azt a Julián Egyesület[1] nevében írta, amelynek elnöke volt.

És hát így sorolhatnám az egyes kategóriákat, mondjuk a zeneszerzőket is, hisz a közismert *Lehár Ferenc* (1870–1948) autogramján kívül vannak leveleim például a párkányi *Zahovay Ernő* (1913–1998) zeneszerzőtől, vagy *Hubay Jenő* (1858–1937) hegedűművésztől. Hubay neve, sok egyéb mellett, azért is érdekes számunkra, mert életpályája a Felvidékhez is kötődik. Amikor ugyanis 1894-ben házasságot kötött a 12 évvel fiatalabb gróf Cebrián Rózával, hozományként megkapta a Losonc – Szalatnán lévő gyönyörű kastélyt is. Sok időt töltött ott és ilyenkor általában jótékonysági koncertet is tartott Losoncon.

Ami pedig a dedikált (vagy aláírt) fényképeket illeti, minden írónktól van ilyen a gyűjteményben. De nem csupán tőlük, hanem a szlovákiai magyar színészektől is…, hogy a magyarországi művészekről ne is beszéljek.

Öröm volt például levelet váltani *Rátonyi Róbert* (1923– 1992) művész úrral, aki nem csak dedikált fényképet küldött, hanem évente eljuttatta hozzám az újévi jókívánságait is…

De sokat jelentenek számomra a régi művészek is, akiket már csak a filmvászonról, vagy a könyvekből ismertem meg. Ezek közé tartozik például *Ajtay Andor* (1903–1975), *Sárdy János* (1907–1969), *Karády Katalin* (1910–1990), *Fedák Sári* (1879–1955), *Blaha Lujza* (1850–1926) vagy a kitűnő *Jászai Mari* (1850–1926) egy-egy dedikált fényképe vagy könyve.

Vannak azonban olyan könyvek, levelek és iratok is a gyűjteményben, amelyek különböző **hagyatékokból** kerültek hozzám. Ezek közül a leggazdagabb anyagot ***Páll Miklós*** (1901–1988), egykori pozsonyi költő és szerkesztő hagyatéka tartalmazza. Sajnos, a nevét ma már alig ismeri valaki, pedig a két háború között sok csehszlovákiai magyar újságnak volt a munkatársa, de erdélyi és magyarországi lapokban is publikálta írásait. A két háború között négy önálló kötete jelent meg…

Éppen azért, mivel a neve feledésbe merült, most bővebben is szólnék róla. Páll Miklós 1921–1922-ben (majd 1927-ben) szerkesztette és adta ki a *Hajnal* című szépirodalmi folyóiratot.

Ezt a lapot a szocialista irodalomtörténet jelentéktelennek könyvelte el. Pedig, ha figyelembe vesszük, hogy az 1919-ben megjelent *Tavasz* című lap után – amelyet szintén dilettánsnak tartottak az ítészek –, ez volt a második csehszlovákiai magyar próbálkozás, akkor

[1] Julián Egyesületet gróf Széchenyi Béla hozta létre 1904-ben, azzal a céllal, hogy az egyesület Bosznia-Hercegovina és Horvát-Szlavónia magyar szórvány településeinek gyermekeit nemzeti, társadalmi, művelődési és gazdasági támogatásban részesítse.

azért megérdemelne legalább néhány elismerő szót. Nem is beszélve arról, hogy a Hajnal szerzői között is voltak jó nevű írók. Itt jelent meg például Kosztolányi Dezső és Győry Dezső írása, illetve *Sir Conan Doyle* (1859–1930), skót író, a híres Sherlock Holmes detektívregények szerzőjének levele!

*

Páll Miklós a szlovák állam idején tagja volt a Toldy Körnek, a Magyar Pártnak, illetve támogatott minden magyar jellegű pozsonyi kulturális eseményt. Barátság, vagy legalábbis levélkapcsolat fűzte az összes ottani magyar íróhoz, akárcsak Esterházy Jánoshoz.

Különben, ebben a hagyatékban megtalálhatók a két háború közötti szlovákiai magyar irodalom művelőinek levelei, amit Páll Miklósnak, a Hajnal szerkesztőségébe címeztek. Így került hozzám többek között *Darkó István, Darvas János* – aki Darvas Iván színész édesapja volt –, *Egri Viktor, Győry Dezső, Jankovics Marczell* – aki viszont Jankovics Marcel budapesti filmrendező nagyapja volt – vagy *Jankó Zoltán, Jarnó József, Palotai Boris, Ölvedi László, Szombathy Viktor* és *Urr Ida* levelei! Ezek nagyrészt ma is ismert és elismert személyek…

Hasonlóan értékes anyag került hozzám az Endreffy családtól. Az Endreffyek három generáción át voltak falunk evangélikus lelkészei. Ezt azonban most nem akarom részletezni, hisz tavaly jelent meg róluk egy könyvem, **Felsőszeli és az Endreffyek**[2] címmel. Ez a hagyaték rengeteg érdekes dokumentumot, fényképet és egyéb anyagot tartalmaz. Az egyházi dolgokon kívül ott vannak például a katonatiszt Endreffy Lóránt hadifogságból írt lapjai, az 1956-os tevékenységét bizonyító iratai vagy *Maléter Pállal*[3] váltott levelei. De megkaptam Lóránt bácsi kitüntetéseit és katonai egyenruháját is…

Beszámolóm végére hagytam a legrégebbi iratokat. Közülük most hármat szeretnék megemlíteni: a legértékesebbnek ***I. Lipót király*** (1640–1705) adománylevelét tartom, amelyben egy bizonyos Nagy Jánost erősíti meg a birtokában. Az okirat keltezése: Bécs, 1658. Aláírták: I. Lipót, akit 1655-ben Pozsonyban koronáztak magyar királlyá, valamint *Szelepcsényi Görgy* (1595–1685) érsek és kancellár. A díszes pergamen szövege latin nyelvű és alatta van a nagyméretű cipópecsét is.

A másik irat **V. Ferdinánd** (1793–1875) magyar király adománylevele Delinger János (1781–1850) nagyváradi kanonok számára 1835-ből.

A harmadik dokumentum viszont igazi ritkaságnak számít, mivel ez egy meghívó az 1884. évi országgyűlésre. A nagyméretű, díszes okmányt Pallavicini Alfonz őrgrófnak címezték, amelyet **I. Ferenc József** (1830–1916) király és **Tisza Kálmán** (1830–1902) miniszterelnök látta el aláírásával, illetve az ország címerét ábrázoló szárazpecséttel.

[2] Oros László: Felsőszeli és az Endreffyek, M és M Goldprint Kft, Budapest 2015

[3] Maléter Pál (1917–1958), katona, a novemberi Nagy Imre-kormány honvédelmi minisztere. Evangélikus értelmiségi családból származott, 1940-ben beiratkozott a budapesti Ludovika Akadámiára – ott ismerkedett meg Endreffy Lóránttal… Az 1956-os tevékenységéért a hatalom 1958 június 16-án kivégeztette.

Végezetül még elmondanám, hogy miért is kapta a könyvtáram a **Bibliotheca Pro Patria** elnevezést. Ezt a kérdést annakidején Ozsvald Árpád barátommal vitattam meg. És érdekes: mindketten II. Rákóczi Ferencre gondoltunk, illetve jelmondatára: *„Cum Deo pro Patria et libertate!”* Vagyis, magyarul: Istennel a hazáért és a szabadságért! Innen vettem kölcsön a **Pro Patria** szavakat és kötöttem össze a szintén latin eredetű bibliotheca (könyvtár) szóval. Így kapta hát könyvtáram a *Bibliotheca Pro Patria* elnevezést.

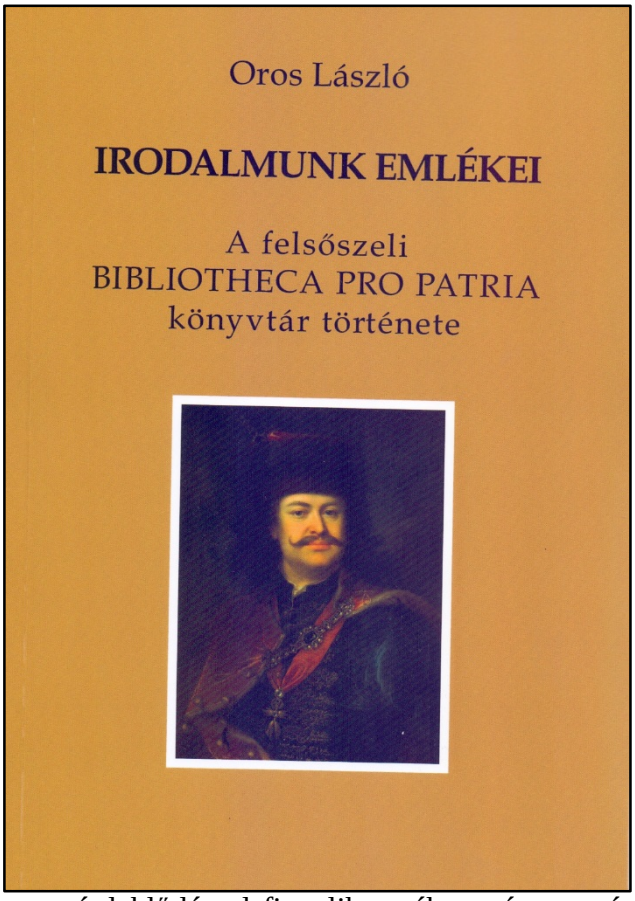

Nos, ennyit nagyon röviden a könyvtáram történetéről.

Ami pedig a jelent illeti, örömmel elmondhatom, hogy a könyvtár egyre ismertebb lesz a szlovákiai magyarság körében, de a határon túl is, főleg Magyarországon. Látogatják úgy a helyi és a környékbeli iskolák tanulói, mint magánszemélyek. Sőt, jónéhány ismert író és politikus is tiszteletét tette már nálam. Járt itt például Ozsvald Árpád és Balázs F. Attila költő, Bereck József, Koncsol László, Mács József és Mészáros Károly író, Miklósi Péter újságíró, Lábik János és Nyilasi Tibor képzőművészek vagy Csáky Pál politikus, EP képviselő, hogy Boros Miklóst, Magyarország egykori pozsonyi nagykövetét ne is említsem…

A könyvtár jövőjével kapcsolatban talán még annyit tehetnék hozzá, hogy nagy érdeklődéssel figyelik tevékenységemet úgy a magyarországi, mint a szlovákiai intézmények… és ha úgy adódik a helyzet, akkor szívesen át is vennék ezt a ma már nem mindennapi anyagot. Én azonban azt szeretném, ha a könyvtár továbbra is Felsőszeliben maradna. Ígéretek erre is vannak, hisz a jövőben egy tájház vagy helyi múzeum létesülne a községben, ahol a könyvtáram is elférne…”

Ennyit hát röviden a könyvtár történetéről, az ott tárolt „kincsekről”, illetve az **Irodalmunk emlékei** című kötetről, amely a *Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület* [4] kiadásában jelent meg Pilisvörösváron.”

Végezetül talán még egy apróság: az Udvardon rendezett helytörténészek idei országos találkozóján, a Mérföldkövek XX. című rendezvényen, Oros László kapta a **Pátria díjat**!

Koncsol László méltatásából kiderül, hogy ezt a rangos elismerést Oros László többek között a Felsősszeli **Bibliotheca Pro Pattria** könyvtár megalapításáért, rendszeres gyarapításáért, illetve a publikációs tevékenységéért kapta.

[4] *Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesületet,* 1997 decemberében alakult Pilisvörösváron. Elnöke *Ruda Gábor*. Az Egyesület a határon túli magyar közösségek és a magyarországi nemzeti kisebbségek kultúrájával kapcsolatos tevékenységet végez, többek között könyv- és folyóirat kiadást is.

A könyvtár állománya 2015-ben

Könyvek	Darabszám	Ebből dedikált	Folyóirat (teljes évfolyam)
Szlovákiai magyar	4213	2341	278
Magyar	2117	1014	48
Cseh	555	403	6
Szlovák	191	104	-
Egyéb	6	-	-
Összesen	**7082**	**3862**	**332**[5]

A szerző a Palóc Társaság rendes tagja

[5] Ebből 217 évfolyam be van kötve.